

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

מסחר במועד

(י"ג א') משנה: אין לוקחין בתים עבדים ובהמה אלא לצורך המועד, או לצורך המוכר שאין לו מה יאכל.

בעא מיניה רבא מרב נחמן: שכר פעולה שאין לו מה יאכל, מהו?¹

אמר ליה: תנינא, או לצורך המוכר שאין לו מה יאכל. לאתויי מאי? לאו לאתויי שכר פעולה?

אמר ליה: לא, פרושי קא מפרש.

איתיביה אביי (מדתנן לקמן, י"ח ב'): אין כותבין שטרי חוב במועד, ואם אינו מאמינו או שאין לו מה יאכל, הרי זה יכתוב. 'שאין לו מה יאכל' לאתויי מאי? לאו לאתויי שכר פעולה (שאין לסופר מה לאכול)? שמע מינה.

שיטות הראשונים

אין לוקחין בתים עבדים ובהמה אלא לצורך המועד: כתבו **תוספות** בשם הר"ר יוסף, דהוא הדין בשאר דברים אין לוקחין אלא לצורך המועד.² וכן דעת רא"ש ומרדכי. ודעת רוקח בשם רבי נתן, יראים, ואגור, שדוקא הני, משום דאווסא מילתא ואיכא פרהסיא.³ אבל שאר דברים מותר לקנות ולמכור בצניעא, אפילו שלא לצורך המועד. **והשו"ע** פסק כרא"ש. **והרמ"א** פסק כרוקח.⁴

או לצורך המוכר שאין לו מה יאכל: כתב **המרדכי**, מתוך הירושלמי משמע דאינו רוצה לומר אין לו מה יאכל ממש, אלא יש לו בצמצום ורוצה למכור ולהרויח כדי שיהיו לו מעות בריוח, מותר. וכן כתבו רא"ש וריטב"א. וכן פסק **השו"ע**.⁵

שכר פעולה שאין לו מה יאכל: כתבו **הראשונים** דהכי הוא למסקנה, דשכר פעולה שאין לו מה יאכל, שרי. וכן פסק

¹ שאין לו לפועל מה יאכל, מהו שיתן לו מלאכה, ולשוכרו כדי שיהא לו מה לאכול. מפרש. וביאר רבינו יהונתן: מי אמרינן כי תנן במתניתין דשרינן משום שאין לו מה יאכל, הני מילי מקח וממכר דליכא ביה איסורא דאורייתא, אבל מלאכה כולי האי לא שרינן. או דילמא אפילו מלאכה נמי ליכא איסורא דאורייתא, אלא פטור אבל אסור בחולו של מועד, וכיון דאין לו מה יאכל מותר.

² דהא אסור למכור פירות אלא לצורך המועד (להלן במשנה, י"ג ב'). אלא רבותא קמ"ל דאפילו הני דהויין בפרהסיא שרי לצורך המועד. וכתבו תוספות: וצריך עיון אי צריך הני צניעא כמו בההיא דפירות כסות וכלים (י"ג ב').

³ ואע"ג דפירות תנן (י"ג ב') מוכרי פירות כסות וכלים מוכרין בצניעא לצורך המועד, שאני התם שכיון שכל אומנותן בכך כל השנה בעו צניעה, אע"פ שהוא לצורך המועד. ולהכי קאמר במתניתין 'מוכרי פירות' (ולא מוכרין פירות בצניעה), שדוקא המוכרים, שאומנותם בכך, ימכרו בצניעה. מגיד משנה (הל' יו"ט זכג), הו"ד בביאור הגר"א (תקלט, יב, ס"ק כה).

⁴ או"ח תקלט,ט (שם פסק השו"ע, שאם צריך לקנות יין, אזי רק במקרה שאם יעבור המועד לא ימצא בזול כמו שמוצא עתה, נחשב דבר האבד ושרי לקנות). רמ"א (תקלט, יב). ע"פ ביאור הגר"א (ס"ק ג; ס"ק כה). ובביאור הגר"א (ס"ק כה) כתב שאין להקל כרמ"א. וכן כתב המשנ"ב (ס"ק מג). עוד כתב המשנ"ב (תקלט, יב, ס"ק מ) שיש אומרים שמותר לקנות בתים ושדות וכרמים ועבדים ובהמה מגויים, מפני שהוא כמציל מידו. ועיין ביה"ל (ד"ה אין לוקחין). מקורות: תוספות (י"ג א', אין לוקחין). רוקח (הל' חוש"מ, סי' שד). יראים (סוף סי' שד). אגור (הל' חוה"מ, סי' תרפ). מרדכי (סי' תתמו).

⁵ או"ח תקלט,ד. והוסיף המחבר שלא נאמרו דברים הללו אלא במי שיש לו מעות מועטים, וחס עליהם מלהוציא כל כך לשמחת יו"ט, ואילו היו לו מעות בריוח היה מוציא יותר. אבל מי שיש לו מעות בריוח, ואין בדעתו להוציא כל כך, לא נתיר לו למכור כדי שיוציא יותר. וביאר הגר"א (ס"ק י) שהוא כדברי הראשונים הנ"ל בשם הירושלמי. ומדקאמר במתניתין "אין לו מה יאכל", משמע דוקא כי האי גוונא שאין לו כדי צרכו. אבל יש לו ואינו מרבה, אסור למכור כדי להרבות. ועוד מפנה הגר"א לשו"ע (סי' תקמה, ג), האוסר בשביל ריוח. וצ"ע למג"א (תקמב, ס"ק א) המבאר שיש חילוק בין מלאכה לסחורה. מקורות: מרדכי (סי' תתמו). ריטב"א (י"ב ב', ד"ה או לצורך המוכר). רא"ש (פ"א, סי' כג).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

השו"ע. ולהלן, י"ט א', מבואר, שלדעת רבי יוסי כותב אדם תפילין במועד, ומוכר, לצורך פרנסתו. וביאר נמוקי יוסף, דלאו כדי חייו קאמר, אלא אע"פ שיש לו לחם ומים מותר, כדי שיעשה הוצאת יום טוב יותר בהרוחה בבשר ויין.⁶

אין לו מה יאכל, אבל יש לו בית וכלי תשמיש: רבינו ירוחם כתב שרק אם אין לו גם מה שימכור, מותר לתת לו מלאכה.⁷ וספר החינוך פירש, שאם אין לו מעות לקניית צרכיו, אע"פ שיש לו בית וכלי תשמיש, אין מחייבין אדם למכור כליו. וכן סתם השו"ע.⁸

האם מותר לקבל שכר על דבר האבד: רבינו ירוחם כתב בשם הפוסקים, ובשם הרמ"ה, כי כמו שמותר לאדם לעשות לעצמו מלאכת האבד, כך מותר לעשות לחבירו, בחנם. והכלבו כתב: כל מלאכה שאם לא יעשה אותה במועד יהיה לו הפסד הרבה, עושה אותה, או אפילו אחרים עושין לו, בשכר.⁹ וכן פסק הרמ"א.¹⁰

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות חול המועד, סימן תקמב)

א. אֶפְלוּ מִלְאֲכוֹת הַמְּתָרוֹת אֵינָם מְתָרוֹת לַעֲשׂוֹתָן אֶלָּא לְעַצְמוֹ אוּ לְאַחֵרִים בְּחִנָּם; אֲבָל בְּשֹׁכְרָא, אֲסוּר. וּמִיָּהוּ אִם אֵינּוּ נוֹתֵן לוֹ שֹׁכֵר קָצוֹב, אֶלָּא שְׂאוּכָל עִמּוֹ בְּשֹׁכְרוֹ, מִתֵּר. **הגה:** וְדָבָר הָאֲבָד מִתֵּר לַעֲשׂוֹת אֶפְלוּ בְּשֹׁכֵר קָצוֹב (כָּל בּו).

ב. כָּל מְלָאכָה מִתֵּר לַעֲשׂוֹתָהּ עַל יְדֵי פּוֹעֵל שְׂאִין לוֹ מֵהַ יֹּאכֵל, כְּדֵי שִׁישְׁתַּכֵּר וְיָרוּיֵת. (או"ח, הלכות חול המועד, סימן תקלט)

ד. אִם יֵשׁ לוֹ סְחוּרָה שְׂאִם לֹא יִמְכְרָנָה עֵתָהּ יִפְסִיד מִהֶקְרָן, מִתֵּר לְמַכְרָהּ; אֲבָל אִם לֹא יִפְסִיד מִהֶקְרָן, לֹא. וּמִכָּל מְקוֹם אִם הוּא בְּעֵנְיָן שְׂאִם יִמְכְרָנָה עֵתָהּ יִהְיוּ לוֹ מְעוֹת בְּרוּחַ וְיוֹצִיא יוֹתֵר לְשִׂמְחַת יוֹם טוֹב, מִתֵּר לְמַכְרָהּ; וְנִרְאָה לִי שְׂלֵא

⁶ או"ח תקמב. **ולגבי שאר מלאכות, נחלקו האחרונים לדינא:** המג"א (תקמב, ס"ק א) למד מדברי הנמוקי יוסף הללו, דשאר מלאכות אסור, אא"כ אין לו אפילו לחם ומים (וחילק בין סחורה דקיל, למלאכה). ואלוהי רבה (תקמב, ס"ק ג) פסק להתיר (אף במלאכה לצורך הרווחה). וגם ה'נשמת אדם' (הל' שבת ומועדים, כלל קו, או ד) דחה דברי המג"א, וכתב להתיר. והובאו דבריהם במשנ"ב (תקמב, ס"ק ז), ושעה"צ (אות יב). וראה ביה"ל (ד"ה מה יאכל). עוד כתב המשנ"ב בשם המג"א דצריך עכ"פ לעשות בצינעא. ועיין שעה"צ (אות יד). מקורות: ספר החינוך (מצוה שכג). נמוקי יוסף (יא א ברי"ף, ד"ה לצורך). מקורות: רמב"ם (הל' שביתת יו"ט ז, כד). ר"ן (חי' י"ג א', ד"ה מאי). רא"ש (ס' יח). רי"ד (פסקיו, י"ג א', ד"ה בעא). רבינו ירוחם (תולדות אדם וחווה, נתיב ד, ח"ה).

⁷ וכתב על זה הב"י, **ואין נראה כן מדברי הפוסקים, שסתמו דבריהם** ולא הזכירו שאין לו מה ימכור. וטעמא דמסתבר הוא, דאם לא כן אטו איכפלו רבנן לאשמועינן האי דינא בגברא ערטילאי שאין לו מה למכור?! ועוד, דתימה אם חייבוהו חכמים למכור כלי תשמישו כדי שלא יעשה מלאכה, מה שלא חייבוהו למכור אם אין לו מאתיים זוז ורוצה ליטול לקט שכחה ופאה (עי' פאה פ"ח מ"ח). ושמה אף רבינו ירוחם לא אמר אלא אם יש לו סחורה למכור אבל כלי תשמישו לא. אמנם ר' ב"ח.

⁸ או"ח תקמב, (וכן כתב המשנ"ב, ס"ק ח). מקורות: החינוך (מצוה שכג, בסופו). רבינו ירוחם (נתיב ד, ח"ה).

⁹ וכתב בביאור הגר"א (תקמב, ס"ק א) ראיה לדבריו: כמו שהתירו לבעל הבית משום פועל (שאינו לו מה יאכל), הכי נמי (התירו) לפועל משום בעל הבית (כשהוא דבר האבד לבעל הבית). וכן משמע בריש פ"ב (י"א ב' בברייתא) אלו דברים העושין (לאבל בימי אבלו, זיתיו הפוכין טוענין לו וכו') ומשמע אף בשכר. עיי"ש. וכל שכן בחולו של מועד, דקילא (מאבלות), וכמו שכתוב שם (דברים המותרים במועד, אסורים בימי אבלו).

¹⁰ או"ח תקמב. וכתב ערוך השולחן (סעי' א), ומיהו זה שנוטל השכר הקצוב, לא יפה עשה. וכתב, אך מהט"ז (ס' תקמא, ס"ק ג) לא משמע כן, וגם מלשון הרמ"א לא נראה כן. ולכן צריך לומר דכיון דהמלאכה מותרת, גם השכר מותר מדינא. עיי"ש. ובביה"ל (ד"ה ודבר) פקפק בדברי הרמ"א, וכתב שאין דינו ברור, דבדברי רבינו ירוחם מבואר בהדיא דבתנא, עיי"ש. מקורות: כלבו (ס' ס). רבינו ירוחם (תולדות אדם וחווה, נתיב ד, ח"ה). **ור' לעיל, י' א',** ההדיא תופר כדרכו וכו', בשיטות הראשונים, דיון לגבי **מלאכות המותרות במועד, אם מותר לעשות בשכר**, ופסיקת השו"ע להחמיר, עיי"ש.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

נֶאמְרוּ דְבָרִים הֶלְלוּ אֱלֹא בְּמִי שֵׁישׁ לוֹ מְעוֹת מוֹעֵטִים וְחָס עֲלֵיהֶם מִלְּהוֹצִיא כָּל כֶּף לְשִׁמְחַת יוֹם טוֹב. וְאֵלוּ הָיוּ לוֹ מְעוֹת בְּרוּחַ הַיָּה מוֹצִיא יוֹתֵר; אֲבָל מִי שֵׁישׁ לוֹ מְעוֹת בְּרוּחַ לְהוֹצִיא לְשִׁמְחַת יוֹם טוֹב כְּכֹל אֲשֶׁר יִתְאַוֶּה, וְאֵין בְּדַעְתּוֹ לְהוֹצִיא כָּל כֶּף, לֹא נִתִּיר לוֹ לְמַכּוֹר כְּדֵי שִׁיּוֹצִיא יוֹתֵר.
יב. אֵין לּוֹקְחִים בְּתֵים וְאֲבָנִים, עֲבָדִים וּבְהֵמָה, אֱלֹא לְצַרְךָ הַמוֹעֵד, אוֹ לְצַרְךָ הַמוֹכֵר שְׂאִין לוֹ מֵה יֵאֱכַל, אוֹ לְצַרְךָ הַשְּׂכִיר שְׂמוֹלֶיךָ הַדְּבָרִים הַנִּקְנִים, שְׂאִין לוֹ מֵה יֵאֱכַל. **הגה:** וְדוֹקָא הֵנִי דְאִכָּא פְּרָסוּם בְּקִנְיָתוֹ וְאוּשֵׁי מַלְתָּא, אֲבָל שְׂאֵר כְּלִים נִהְגוּ לְקִנּוּתוֹ בְּצִנְעָה (הַמְגִיד).

העברת חפצים במועד

(י"ג א') **משנה:** אין מפנין (כלים ותבואה) מבית לבית (מפני הטורח), אבל מפנה הוא לחצרו. אין מביאין כלים מבית האומן. אם חושש להם (שייגנבו), מפנין לחצר אחרת.¹¹

(ומקשה) והאמרת רישא אין מפנין כלל!

אמר אביי: סיפא אתאן לבית שבחצר (דצינעא הוא. אבל מבית לחצרו דרך רשות הרבים, לא).

(י"ג ב') **תניא:** מביאין כלים מבית האומן כגון כד מבית הכדר, וכוס מבית הזגג (שהם לצורך המועד). אבל לא צמר מבית הצבע, ולא כלים מבית האומן (שאינם לצורך המועד). ואם אין לו (לאומן) מה יאכל, נותן לו שכרו ומניחו אצלו. ואם אינו מאמינו, מניחו בבית הסמוך לו (לבית האומן). ואם חושש להם שמא ייגנבו,¹² מביאן בצנעה בתוך ביתו.

שיטות הראשונים

אין מביאין כלים מבית האומן: כתב הריטב"א, פירוש, שלא לצורך המועד, ושהוא במקום המשתמר. וכן פסק השו"ע.¹³
הבאת כלים מבית האומן לביתו: הרמב"ם פסק "וְאִם חוֹשֵׁשׁ לְהֵן שְׂמָא יִגְנְבוּ - מִפְּנֵן לְחֶצֶר אַחֲרֵת, אֲבָל לֹא יָבִיא לְבֵיתוֹ."
וריא"ז כתב "ואם חושש לו שמא ייגנבו, מביאן בצנעה בתוך ביתו."¹⁴ וכן פסק השו"ע.¹⁵

פניו מדירה כעורה לנאה: למסקנה, אין מפנים מחצר לחצר כלל. וכתב הגהות מימוניות בשם הירושלמי שמדירה

¹¹ בטעם האיסור להביא כלים מבית האומן, רש"י ביאר דטירחא הוא. וכן כתב תלמיד רבינו יחיאל מפריש. ורבינו יהונתן מלוניל הוסיף, מפני חשד, שיהיו סבורין הרואים שהוא הוליכן בחולו של מועד לבית האומן לתקנן ויחשדו שניהם, בעל הבית והאומן, ורבים מעמי הארץ שילמדו מהם. וכן הובאו הפירושים בר"ן (ד"ה תנן אין מביאין) ובמאירי (ד"ה אין מביאין).

¹² בנוסח התלמוד שלפנינו (דפוס וילנא) נוסף כאן משפט: "מפנין לחצר אחרת. ואם אינו מאמינו". כמה ראשונים לא גרסו אותם, וכן הגר"א (בהגהותיו לתלמוד) מחק מילים אלו, וכן ליתא בדפוסים ישנים. והרבה ראשונים גרסו רק 'ואם חושש שמא יגנבו, מפנין לחצר אחרת', כלישנא דמתניתין. ור' דק"ס.

¹³ אור"ח תקלדג, תקלהא. ועל מה שכתב השו"ע: "וְאִם אֵין לְאֶמֶן מֵה יֵאֱכַל, נוֹתֵן לוֹ שְׂכָרוֹ וּמְנִיחֵן אֲצֵלוֹ, וְאִם אֵינוֹ מְאֲמִינוֹ מְנִיחֵן בְּבֵית הַסְּמוּךְ לוֹ", כתב במשנ"ב (תקלדג, ס"ק יז, בשם מג"א) הוא הדין אפילו יש לו מה יאכל, מותר לתת שכרו. או משום שרוצה לסיים 'ואם אינו מאמינו מניחו בבית הסמוך לו', ואם יש לו מה יאכל, לא יתן לו שכרו, ואינו רשאי לפנות לבית הסמוך לו. מקורות: ריטב"א (ד"ה אין מביאין).

¹⁴ ור' הערה לעיל לגבי שינוי גירסאות בגמרא, ור' ריטב"א.

¹⁵ אור"ח תקלדג, מקורות: רמב"ם (הל' שביתת יו"ט ח, טז). ריא"ז (הלכה ג, סעי' ז).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

כעורה לנאה, מותר. וגירסת רבינו חננאל, רא"ש, וריטב"א בירושלמי, שאין מפנין אפילו מדירה גרועה לדירה נאה. וכן פסק הרמב"ם. וכן פסק השו"ע.¹⁶

פינוי מבית אחר לביתו: גרסינן בירושלמי, והובא בראשונים, אבל מחצר שאינו שלו לחצר שלו (מפנין) אפילו מדירה נאה לדירה כעורה, כי שמחה היא לאדם כשהוא דר בתוך שלו. דעת ראב"ד, רא"ש, וריטב"א דליכא פלוגתא בין גמרא דידן לירושלמי.¹⁷ ורי"ף ורמב"ם השמיטוהו.¹⁸ והשו"ע כתב כירושלמי בשם יש מתירים.¹⁹

פינוי זבל שבחצר: כתב הרא"ש דגרסינן בפרק מקום שנהגו (נ"ה ב') תנו רבנן הזבל שבחצר מסלקין אותו לצדדין. שברפת ושבחצר מוציאין אותו לאשפה. הא גופא קשיא! קתני מסלקין אותו לצדדין, והדר קתני מוציאין אותו לאשפה! ותירץ רבא דהכי קאמר: ואם נעשית חצר כרפת בקר, מוציאין אותו לאשפה. וכן הלכה. וכן פסק השו"ע.²⁰

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות חול המועד, תקלד)

ג. מביאין מבית האמן פלים שהם לצרף המועד, כגון פרים וכסותות וצלוחיות; אבל פלים שאינם לצרף המועד, כגון מחרשה או צמר מבית הצבע אין מביאין; ואם אין לאמן מה יאכל, נותן לו שכרו ומניחן אצלו. ואם אינו מאמין מניחן בבית הסמוך לו, ואם חושש שמא יגנבו, מפנין לחצר אחרת אבל לא יביאם לביתו, אלא בצנעה.

(או"ח, הלכות חול המועד, תקלה)

א. אין מפנין מחצר לחצר, אפלו מכעורה לנאה, לא לפנות דירתו ולא לפנות פליו שאינם לצרף המועד, הגה: וכל שכן שסאסור להסיע ממונו מעיר לעיר (מרדכי פרק מי שהפך); אבל מפנה הוא מבית לבית באותה חצר; ואם אין הבתים פתוחים לחצר אלא למבוי, יש אומרים שמבית לבית הסמוך לו, מתר. הגה: ואם מתירא מחמת גנבה בחצר שדר שם, מתר אפלו מחצר לחצר המשתמר; ואפלו מעיר לעיר, בדבר האבד, שרי (הגהות אשרי ומרדכי).

ב. יש מתירים לפנות מחצר של אחר לחצר שלו, ואפלו מנאה לכעורה.

ג. הזבל שבחצר אסור להוציא, אלא יסלקנו לצדדין; ואם נתרבה עד שנעשה חצר כרפת, מוציאין אותו לאשפה.

¹⁶ או"ח תקלה.א. וכתב משנ"ב (ס"ק ב) שהאיסור דוקא לפנותם דרך רשות הרבים שהוא מפורסם. וא"כ אם יש פתח בין שתי חצירות מותר לפנות מזו לזו, ואפילו דרך כמה חצרות מותר. מקורות: רבינו חננאל (ד"ה ירושלמי). רמב"ם והגהות מימוניות (הל' שביתת יו"ט, טז, אות ס). ריטב"א (י"ג א', ד"ה אבל מפנה). רא"ש (סי' יח).

¹⁷ ואע"ג דפרכינן בגמרא רישא אסיפא, ואם סובר הבבלי כירושלמי, מאי קושיא, נימא דרישא מבית לבית שאינו שלו, וסיפא לבית שלו, כדתנן מפנה הוא לחצירו! וכתב ריטב"א לתרץ, דלעולם לא פליג הבבלי, והאי דלא מפרשינן מתניתין הכי, משום דאם כן ליתני אבל מפנה הוא לבית, ואמאי שאני בלישנא דרישא למינקט חצירו! ולהכי אוקי דאפילו לבית שאינו שלו מפנה אם הוא סמוך בחצר (וכן תירץ בביאור הגר"א, תקלה ס"ק ט).

¹⁸ המגיד משנה וב"י הבינו בדעתם שסוברים שהבבלי חולק על הירושלמי (וביאר המגיד משנה שהוא מחמת הקושיא הנ"ל של ריטב"א). ובאמת ברמב"ם הדברים יותר מפורשים, שכן ציטט תחילת דברי הירושלמי, והשמיט סיפא דירושלמי.

¹⁹ או"ח תקלה.ב. וכתב משנ"ב (ס"ק ז) ודוקא באופן זה אבל מפני שאר הנאה כגון שהיה דר אצל חברו בחדר אחד ואח"כ שכר לו בית מיוחד אף על פי שנוח לו יותר אסור לפנות דהא אפילו מכעורה לנאה אסור מיהו אם דירה ראשונה היה בין הגויים או דומה לזה יש להתיר לפי ראות עיני המורה. ובשם פרי מגדים כתב בשעה"צ (אות ה) שאם דר ביחד עם אחד בחדר אחד יראה דשרי לילך לחדר מיוחד, וכן שכר מחיה וכדומה, דהוי דבר האבד, וצריך להתישב בזה. מקורות: רא"ש (סי' יח; ושם הו"ד ראב"ד). ריטב"א (ד"ה אבל מפנה). רמב"ם וראב"ד (הל' שביתת יו"ט, טז).

²⁰ או"ח תקלה.ג. מקורות: רא"ש (סי' יט).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות השי"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דנליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולחן בן הרב ישראל זצ"ל

כיסוי פירות מפני גשמים

(י"ג ב') משנה: מחפין את הקציעות (תאנים מיובשות) בקש. רבי יהודה אומר: אף מעבין.²¹

פליגי בה רבי חייא בר אבא ורבי אסי, ותרוייהו משמיה דחזקיה ורבי יוחנן.

חד אמר: מחפין, אקלושי (מעט מחפין, ולא כל צרכן כדרך שעושה בחול). מעבין, אסמוכי (מחפין אותן יפה יפה בעובי בכל הצורך).

וחד אמר: מחפין, בין אקלושי בין אסמוכי. מעבין, עושה אותו כמין כרי.²²

תניא נמי הכי: מעבין, עושה אותו כמין כרי, דברי רבי יהודה.

שיטות הראשונים

מחפין את הקציעות בקש: הרמב"ם פסק כתנא קמא המחמיר, ובפלוגתא דאמוראי פסק כמאן דמיקל, דמחפין בין אקלושי בין אסמוכי (ואסור רק לעשות כמין כרי), דתניא כוותיה. והטור פסק כתנא קמא, וכמאן דאמר מחפין אקלושי (אבל אסמוכי אסור, וכל שכן לעשות כמין כרי). והרי"ף ורא"ש סתמו דבריהם, והעתיקו לשון המשנה בלבד.²³ והשו"ע פסק כרמב"ם.²⁴

פרקמטיא אבודה אם מותר להופכה במועד: כתב נימוקי יוסף בשם ירושלמי: רבי יעקב בר אחא בשם רבנן, פרקמטיא אבודה שרי לטלטלא במועדא. כלומר, אם יש לו סחורה ממניי פירות או תבואה, ואם תעמוד כך שלא יהפכה ממטה למעלה יתעפש או ירקב, מותר להפך אותה בחול המועד. וכן פסק השו"ע.²⁵

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות חול המועד, סימן תקלח)

ד. היו לו תאנים שטוחים בשדה ליבש וירא מהמטר, מתר לחפותם בקש אפלו חפוי עב.
ה. מי שיט לו סחורה שאם לא יתפנה ממטה למעלה תקלקל, מתר להפכה בחול המועד.

²¹ לפי גירסת המשנה, רבי יהודה מיקל, ומוסיף שמותר אף לעבות. וכן גרסו רוב ככל הראשונים. אבל הריטב"א (י"ג א') גרס: רבי יהודה אומר אין מחפין אלא מעבין בלבד. וכתב, ופירשו בירושלמי שלא נחלק רבי יהודה אלא בקש מחובר, שצריך טורח גדול ומלאכה לעקרו; אבל בקש תלוש מותר, מידי דהוה אמחצלת שמותר לפרוס אותה על גבי פירות או לבנים. וקיי"ל כרבנן, דקיימי כרבי יוסי דשרי כל טירחא מפני דבר האבד.

²² רש"י פירש שצורפן ומכניסן יחד בכרי, כדי שיהו העליונות מגינות על התחתונות. ותלמיד רבינו יחיאל כתב: שצוברין יחד אלו על אלו בכרי אחד, כדי שיהו העליונות מצילין את התחתונות, ובעניין הזה יש טורח יותר, שגם על הכרי יצטרך לכסות בקש ככל הצורך. וביאר עוד, דאע"פ שרבי יהודה החמיר בריש פרקין (גבי מי שהפך זיתיו), הכא דליכא אלא טירחא בעלמא, לא שייך שם שינוי.

²³ וביאר המגיד משנה משום שסוברים כרמב"ם, שמחפין בין אקלושי בין אסמוכי. והלכה כחכמים.

²⁴ או"ח תקלח, ד. מקורות: רמב"ם (פירוש המשנה; הל' שביתת יו"ט ח, יד).

²⁵ או"ח תקלח, ה. מקורות: ירושלמי (פ"ב הלכה ג). נמוקי יוסף (ו א ברי"ף, ד"ה עוד שם).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

מכירת פירות ותבלין

(י"ג ב') (המשך משנה): מוכרי פירות כסות וכלים, מוכרים בצנעה לצורך המועד. הציידין והדשושות (שדשים וכותשים חיטים לדייסא) והגרסות (טוחנים פולים לגריסים), עושין בצנעה לצורך המועד.²⁶ רבי יוסי אומר: הם החמירו על עצמן.

איבעיא להו: הן החמירו על עצמן, דלא הוּו עבדי כלל, או דלמא דהוּו עבדי בצנעה?

תא שמע:

א. מוכרי פירות כסות וכלים, מוכרין בצנעה לצורך המועד. רבי יוסי אומר: תגרי טבריא הן החמירו על עצמן שלא יהו מוכרין כל עיקר.

ב. צדי חיות ועופות ודגים, צדין בצנעה לצורך המועד. רבי יוסי אומר: צדי עכו הן החמירו על עצמן שלא יהו צדין כל עיקר.

ג. דשושי חילקא טרגיס וטיסני, דוששין בצנעה לצורך המועד. רבי יוסי אומר: דשושי ציפורי הן החמירו על עצמן שלא יהו דוששין כל עיקר.

רב הונא שרא להו להנהו כרופייתא (מוכרי בשמים) למיזל לזבוני כי אורחייהו בשוקא.

איתיביה רב כהנא: חנות פתוחה לסטיו פותח ונועל כדרכו (שרחוק מרה"ר). פתוחה לרשות הרבים, פותח אחת ונועל אחת (אבל אינו מוכר כדרכו). וערב יום טוב האחרון של חג, מוציא ומעטר את שוקי העיר בפירות בשביל כבוד יו"ט האחרון.

(ומדייק) מפני כבוד יו"ט האחרון, אין, שלא מפני כבוד יו"ט, לא!

(ומתרץ) לא קשיא, הא בפירי הא בתבלין.

שיטות הראשונים

צידת דגים בפרהסיא במועד: בברייתא מבואר דצדי חיות ועופות ודגים צדין בצנעה לצורך המועד. ולעיל, י"א א', משמע שאף בפרהסיא מותר, דאיתא שם דרבא שרי מיצד ומיזל וכו'.

הרמב"ם, רמב"ן, וריטב"א חילקו שרק אומנין לא יעשו בפרהסיא, שעושים מלאכות לרבים. **והמרדכי** כתב שרק צידת חיות ועופות, שמתקיימים הרבה, אסורה בפרהסיא. אבל צידת דגים, שאינם מתקיימים הרבה, וניכר שהוא לצורך

²⁶ כתב הריטב"א (י"ג א', ד"ה מוכרי): פירש רש"י בגמרא (ואינו ברש"י שלפנינו) פירות דומיא דכלים, שראויים להתקיים לאחר המועד, ואינו ניכר שלוקחין לצורך המועד. וכיון שכן, הצריכו צינעה במי שאומנותן בכך. וכן הטעם בציידין ודשושות וגרוסות. הא בתבלין ופירות שסתמן לצורך המועד מוכרים בפרהסיא. ואפילו בדברים אלו, אם אין אומנותן בכך, שלא יהא נראה כעושה מלאכתו במועד, מותר כיון שהוא צורך המועד. והיינו דנקט תנא לישנא דבעלי אומניות, ודוקא (וכן כתבו רמב"ם ורמב"ן דדוקא בעלי אומנות, ראה להלן בשיטות הראשונים).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות השי"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דנליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

המועד (כתבלין), מותר בפרהסיא^{27,28} והשו"ע סתם כרמב"ם. והרמ"א פסק כמרדכי.²⁹

ערב יו"ט אחרון של חג, מוציא ומעטר שוקי העיר בפירות: הרמב"ם כתב: "וערב יום טוב האחרון ש'לחג הסכות - מוציא ומעטר את השוק בפירות בשביל כבוד יום טוב." וכן כתב תלמיד ר"י מפריש, שההיתר דוקא ביו"ט אחרון של סוכות, ששמיני עצרת רגל בפני עצמו. ר"ש בן היתום כתב שההיתר בין בפסח בין בסוכות. ורי"ף ורא"ש סתמו דבריהם. והשו"ע פסק כרמב"ם.³⁰

הא בפירי הא בתבלין: רש"י פירש, תבלין, כגון כרוב וכרשין שהכל יודעין שלצורך המועד הם, שאין ראויין להתקיים, הלכך אפילו בפרהסיא שרי. והקשו תוספות שאלו אינם נחשבים תבלין. ופירשו בשם הערוך מיני בשמים.³¹ והשו"ע פסק כרש"י.³²

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות חול המועד, תקלג)

ד. צד אדם דגים כל מה ש'יכול לצוד, ומולח הכל במועד, שהרי אפשר שיאכל מהם במועד אם יסחט אותם בידו פעמים רבות עד ש'יתרככו. ומתיר לצודן בפרהסיא ש'נכר לכל שהוא לצורך המועד (מרדכי).

ה. כל מלאכות שהם לצורך המועד, כשעושין אותם א'מניהם עושין בצנעה; כיצד? הצידים (חיות ועופות) והטוחנין והבוצרים למכר בשוק, הרי אלו עושים בצנעה לצורך המועד. הגה: ומתיר לחלב הב'המה אפלו שלא לצורך המועד דהוי דבר האבד (ת'רומת הד'שן סימן קנ"ג ובית יוסף).

(או"ח, הלכות חול המועד, תקלט)

י. מוכרי תבלין או ירק וכל דבר שאינו מתקיים, פותחין ומוכרים כדרכם בפרהסיא, שהכל יודעין שהם לצורך המועד.

²⁷ וצריך לומר שלא היה בגירסתו "ודגים", אלא צדי חיות ועופות צדין בצנעה וכו'. אבל לרמב"ם, אף בשל דגים אסור. ביאור הגר"א (או"ח תקלג, ס"ק יב).

²⁸ וכעין זה כתב הר"ן (לגבי תבלין וכדו'), וזה לשונו: אבל תבלין שאדם קונה מהם מעט, הכל יודעין דלצורך המועד הוא קונה. ותבלין נידוכין אין ראויין להתקיים, הלכך אפילו בפרהסיא שרי לצודני כאורחיהו. והוא הדין כרוב וכרישין, לפי שהכל יודעין דלצורך המועד קנאן, ואינן ראויין להתקיים, ושרי אפילו בפרהסיא.

²⁹ או"ח תקלגה. מדברי ב"י, דרכי משה, והגהת הרמ"א, נראה שהבינו שאין מחלוקת בהכרח בין הרמב"ם והמרדכי. אמנם בביאור הגר"א (ס"ק יב) כתב בפשיטות שהרמב"ם סובר אף בצידי דגים שלא יעשו בפרהסיא, ודלא כמרדכי. וכתב המשנ"ב (ס"ק כג) שכמה פוסקים חולקים על היתרו של הרמ"א, ואסרו לצייד שמלאכתו בכך, לצוד דגים בפרהסיא (ושכן נוטה דעת הגר"א). ובביה"ל (ד"ה של חיות) האריך, ומסקנתו, דלענין צידה בודאי אסור אף בדגים באומנין הציידין בפרהסיא, משום דנראה דבמלאכתו הוא עוסק כבשאר ימות השנה (כדעת הרמב"ם), אבל לענין למוכרן בשוק, אף הציידין מותרין למוכרן בפרהסיא, דהכל יודעין דמי שקונה, לצורך המועד הוא קונה. מקורות: רמב"ם (שביתת יו"ט ז, ט). רמב"ן (לקוטות מו"ק, הו"ד במגיד משנה). מרדכי (סי' תתנה). ר"ן (חי' י"ג ב', ד"ה לא קשיא). ריטב"א (י"ג א', ד"ה מוכרי).

³⁰ או"ח תקלטיא. וכתב משנ"ב (ס"ק לז) שזהו לענין לעטר השוק בפירות, דאין צריך רק בערב יו"ט אחרון של חג, משום כבוד שמיני עצרת שהוא רגל בפני עצמו. משא"כ בערב יו"ט אחרון של פסח, אין בו מצוה לעטר, אבל לענין למכור בפרהסיא, אף בערב יו"ט אחרון של פסח שרי מפני כבוד יו"ט. מקורות: רמב"ם (הל' שביתת יו"ט ז, כג).

³¹ אבל כרוב וכרשין וכיו"ב, הם כפירי, ואסור למוכרם כדרכם בפרהסיא, אלא בצנעה לצורך המועד.

³² או"ח תקלטי, (על פי ביאור הגר"א, ס"ק כב). וכתב המשנ"ב (ס"ק לג), שהאחרונים הסכימו דהוא הדין מוכרי בשמים, דאף שהוא דבר המתקיים, כיון שהוא ניכר דהוא לצורך המועד. וא"כ כיון שפותחין לצורך ישראל, אפילו בא נכרי לקנות מותר למכור לו. מקורות: תוספות (ד"ה בתבלין).

בעוה"ש"ת
מסכת: מועד קטן |
פרק: ב | דף: י"ג

נתיבי הלכה - הדף היומי

השתלשלות ההלכה מהדף
עד השולחן ערוך

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

יא. מוכרי פרות, כסות וכלים מוכרין בצנעה לצרף המועד. כיצד? אם היתה החנות פתוחה לזוית או למבוי, פותח כדרךכו; ואם היתה פתוחה לרשות הרבים, פותח אחת ונועל אחת; וערב יום טוב האחרון של חג הסוכות מוציא ומעטר את השוק בפרות, בשביל כבוד יום טוב ומתן לקנות לצרף יום טוב שני של יום טוב האחרון (טור והרא"ש).